

„Külön kérdés az úgynevezett »népi« mozgalom szerepe. Ez ugyanis már a harmincas években sajátosan megoszlott: egyik része a szocializmushoz közeledett, ebből született a Márciusi Front, és jelentősen hozzájárult a magyar baloldal megújulásához. Másik része azonban visszazuhant a rendies nacionalizmusba, az »egyedül vagyunk« álmagyar kivagyiságába.”

„Az utolsó abszolutizmus (Kádár) is felülről bukott meg, ezért a reflexrendszer épen maradt. A magyar lakosság jelentős része változatlanul felülről várta és várja a manát. »Rákóczi, akárki, Jöjjön valahára: Kígyóinknak, Esze komám, Lépjünk a nyakára. «”

„Én magam és a jelenlévők közül sokan baloldalinak valljuk magunkat. De a fő választóvonal a mai osztályozásban már nem az egész jobb- és az egész baloldal között húzódik, hanem a demokratikus közép és az autoriter uralomra törekvő radikális, autoriter jobb- és baloldal között. A szélsőbal ma jelentéktelen. Az igazi veszély a radikális jobboldali abszolutizmus. Mi úgy véljük, hogy a közép feladatát a szociáldemokrácia oldja meg legteljesebben, de ez nem akadályozhat meg abban, hogy együtt dolgozzunk a közép másik két irányzatával.”

Ez a könyv nem monográfia, nem tanulmány, nem memoár, legfeljebb tartalmazza egy később késülő kötet morzsáit. Az olvasó emlékkönyvet tart a kezében. Egy különleges emberről szól, aki idén lenne százéves, és kilencvenhatot meg is élt. Különleges könyv, mert ritkán adódik, hogy egyetlen életútba beleférjen társadalomtudomány, közösségi szerep, politikai gyakorlat, kicsit még művészet is. Önéletrajzszerű vállalkozásaiban (Széltenger, Szépirodalmi, 1969, 5 meg 5 az 13, Gondolat–Vita, 1993, Határhelyzetek, Pallas, 1996, Önarckép – elvi keretben, Pauz–Westermann, 2007, A küszöbember, Noran Libro, 2014) e témákból sokat érintett, és hatalmas elméleti munkássága nagyjából e témákról szólt. A válogatás tehát csak ízelítő, hogy megbizonyosodjunk arról, ha Vitányi Iván saját reflexióit és az avatottak róla szóló gondolatait napjainkig extrapoláljuk, segítséget kaphatunk a mai helyzet megfejtéséhez is. Más kérdés, hogy az eredményeket látva most vidámabbak lennénk: valószínűleg ő maga sem örülne valamennyi fejleménynek. Azért fontos emlékezni rá, mert feltáráskodott a mainál rosszabb helyzetekből, és mert – különben is – ő idejében mondta mindig a magáét.

(P. Szűcs Julianna)

Vitányi 100

Vitányi 100

„Nálunk is világosan kialakult egy alapvető limes, határvonal a közép és a szélsőségek között... Nálunk is megvan a közép, de nem elég szerves, nem elég erős, nem eléggé alakult ki az együttműködés ethosza. És ez nemcsak az idézőjelbe tett felső politikai életre vonatkozik, hanem az egész társadalom magatartására, amelyet a csodavárás és a kijózanodás rossz ritmusa fenyeget.”

(Vitányi Iván)

Vitányi Ivánt leginkább mégis az szomorította el, hogy az a „közvetítő erő”, amelyet ifjúkorában a bartóki modellel azonosított, később a népműveléssel, még később a kultúra egyetemességével, amely szorosan összefüggött az ő „minéműség” fogalmával, továbbá mutatis mutandis az ő szociáldemokrácia-értelmezésével, és amelyért egész életében annyi, de annyi mindent reszkírozott, egyre inkább lanyhult, fonnyadt, kiszáradt. Egyre fogyatkozott tekintélyében, fontosságában, érdekérvényesítő képességben. A művelődési házakat elfújta a szél, az értelmiségellenesség közhangulattá vált, a popkultúrát felváltotta az agyonmanipulált szubkultúra, az érték újra mobilizálhatatlan zárt térbe került, mint a középkorban, a kolostorok vastag falai között. Közvetítő értékek nélkül pedig nem jön létre sem a kooperáció, sem az erős középosztály, végső soron pedig nem jön létre a szociáldemokrácia sem.

(P. Szűcs Julianna)

MOZGÓ VILÁG